

6. Population Education

Course Content

1. **Population policy and Programme in Nepal** 15 teaching hours
  - Definition
  - Goals of replacement level by the year 2017 A.D.
  - Population programme and activities of different agencies in Nepal : Government organizations (GOs), Non-government organizations (NGOs), International organizations (INGOs)
  - Different five-year population plans
  - Current population policies of Nepal
2. **Causes & Consequences of Rapid Population Growth (RPG)** 15 teaching hours
  - Causes:
    - Fertility, Mortality and Migration
  - Consequences/Impacts of rapid population growth (RPG) on:
    - housing, food and land
    - environment: natural and human resources
      - * natural resources: forest, drinking water, mining
      - * human resources: employment, health and education
3. **Family Life Education** 15 teaching hours
  - Concepts, types and functions of family
    - concepts of family
    - types of family: nuclear (small), joint or large family
    - functions of family.
  - Family roles, relationships and responsibility:
    - role of the family,
    - relationship and responsibilities of members (adolescence couples, parents, elderlys, and adults) in a family
  - Family life cycle
    - founding stage
    - expanding stage
    - schooling stage
    - launching stage
    - retirement stage
  - Family resources
    - employment
    - land
    - other resources
  - Marriage
    - (i) concepts
    - (ii) importance
    - (iii) marriage proposes: child marriage, early marriage and delayed marriage
    - (iv) appropriate age at marriage: concepts, characteristics and their impact on fertility
  - Responsible parenthood
    - raising the children
    - fulfillment of basic needs for children
    - decision making for the bright future of children
    - leader as the head of the household
  - Gender prospective and rights
    - gender role
    - gender equity, equality and women empowerment
    - girls trafficking
    - status of women
    - reproductive rights
    - status of children
    - child rights
4. **Quality of Life** 12 teaching hours
  - concepts of quality of life
  - importance of quality of life
  - factors affecting of quality of life
  - characteristics of large family size
  - consequences of large family size
  - advantages and disadvantages of a large family size on quality of life
  - advantages & disadvantages of small family size on quality of life
  - parent education: concepts, current issues in the context of population and development
  - quality of small family size

- promoting acceptability of small family norm: acceptable small family norm, promoting small family norm

5. Adolescent & Reproductive Health

35 teaching hours

A. Adolescence

- Concepts
- Role and importance of adolescence in development aspects (education, health, infrastructure and security management)
- Puberty and changes (physical, psychological, mental, social and emotional)
- Issues and problems
  - mental tension/frustration
  - peer pressure
  - unsafe sex
  - teenage pregnancy and unwanted pregnancy
  - imitation (of destructive behaviours)
  - Misbehaviour
  - arrogance
  - drug-abuse and alcohol
  - sexual abuse
- Management of Adolescent's Issues and Problems
  - guidance and counseling
  - peer education
  - access to reproductive health services/facilities
  - negotiation and understanding
  - safe sexual behaviour
  - involvement in creative activities

B. Reproductive Health

- concepts
- needs and importance
- components/aspects of reproductive health
  - family planning
  - infant and child health care
  - RTIs STDs and HIV/AIDS
  - control and treatment of infertility
  - reproductive health problems of adult men/women
  - safe motherhood
  - control of unsafe abortion and its consequences
  - adolescent reproductive and sexual health
- Family Planning
  - concept, objectives, scope and importance of family planning
  - indirect methods: ASRH education, birth spacing, breast-feeding and women empowerment
  - direct methods: natural and artificial family planning devices in Nepal
  - family planning services and delivery system in Nepal
  - belief and attitude towards family planning in Nepal
- IEC/BCC (Behavioural Communication and Changes) of Family Planning
- Human Reproductive System (male and female)
- Reproductive Health Process
  - menstruation
  - sterility
  - conception
  - pregnancy
  - menopause
  - sperm formation
  - infertility
  - sex determination
  - delivery
- Problems and Consequences of
  - abortion
  - still birth (immature birth)
  - miscarriage

6. Sex Education, STDs and HIV/AIDS

8 teaching hours

- Sex Education
  - concepts
  - scope
  - sexual behaviours (dating, masturbation, love/affection, attraction to opposite sex)
  - sexual misbehaviour (sexual harassment, sexual abuse, sexual violence)
- Sexually transmitted Diseases and HIV/ AIDS
  - concept (syphilis, gonorrhoea, hepatitis 'C', HIV/AIDS and RTI)
  - modes of transmission
  - symptoms
  - preventive and controlling measures

7. Descriptive Statistics in Population Analysis

35 teaching hours

- Summarization of data
  - Frequency distribution of the given data
  - Bar-graphs (bar-chart)

- iii. Pictographs iv. Circle-graphs (pie-chart) v. Histogram
- measures of Location
- i. Mean (arithmetic average) ii. Median iii. Mode
- iv. Quartiles and percentiles
- Measures of Dispersion (absolute and relative measure)
- i. Range, coefficient of range
- ii. Mean deviation from mean, median and mode
- iii. Quartile deviation and coefficient of quartile deviation
- iv. Variance, standard deviation and coefficient variation
- Co-relation and regression analysis
- χ^2 -test (chi square distribution and test)
- Types of sampling.

8. Research on Population Related Issues

15 teaching hours

(i) Format of Research Report Writing

1. Introduction:
  - Background
  - Ecological & Development Region, Zone, District, Urban/V.D.C., and Tole
  - a. Statement of problem b. Objective of study
  - c. Limitation of study : place, subject, time
2. Review of related literature
At least three literature reviews must be included in the report
3. Methodology of Study
  - Source of data
  - Technique of analysis by using table (should be in percentages)
  - Demographic and statistical tools
4. Interpretation of Data
  - Explain the tables
  - Analyse the data using demographic and statistical tools of the subject matters
5. Conclusion, Recommendation
  - Conclusion based on the interpretation of data
  - Recommendation based on the conclusion
6. References:
7. Appendix:

(ii) Questionnaire

(ii) Basic Information on Population Related Issues for Research Work

1. Compulsory information on characteristics of the sample population: Name of the household, age, sex, ethnicity, language, education (literate/illiterate, educational level), marital and health status and occupation of 20 households in Nepal.
2. Choose any one of the following topics for detail information: Fertility, Mortality, Migration, Reproductive health, Family Planning, Sexually Transmitted Diseases and Quality of Life in Nepal.

Instructional Materials

- Atlas/Globe
- National Report Census 2001 (CBS), Kathmandu.
- Population Monograph of Nepal (1987, 1995 and 2003)
- World Population Data (Current year) ESCAP, Bangkok.
- National Planning Commission (7th plan to current plan)

Instructional Techniques

- Teacher centred techniques
- Student-centred techniques:

(a) role play	(b) demonstration
(c) discussion	(d) individual/group work
(e) field work/project work etc.	(f) report presentation
(g) self-study	
- Any other appropriate techniques

MODEL QUESTION

[HSEB Examination 2072 (2015)]

Time: 3 hrs.

Full Marks:- 80

Pass Marks:- 28

समूह 'क' (Group 'A')

(विस्तृत उत्तरात्मक प्रश्नहरू/Long answer questions)

कुनै दुई प्रश्नको उत्तर दिनुहोस्: (Attempt any two questions)

२×१६=३२

१. निम्नानुसार दैनिक ज्यालामा काम गर्ने कामदारहरूको औसत ज्याला, मध्यिका, बहुलक र स्तरीय विचलन पत्ता लगाउनुहोस्।

४×४=१६

Find out the average wage, median wage, mode and standard deviation from the following daily wage of the workers.

[From Unit 7]

दैनिक ज्याला (Daily Wage (Rs.))	300-400	400-500	500-600	600-700	700-800	800-900	900-1000
कामदार सङ्ख्या (No. of workers)	2	3	5	7	10	2	1

२. पुरुष प्रजनन प्रणालीका भित्री तथा बाहिरी अङ्गहरूको बनावट र कार्यको सफा र प्रस्ट चित्र बनाएर वर्णन गर्नुहोस्।

६+६+२+२=१६

Describe the structure and functions of internal and external genital organs of male reproductive system with the help of neat and labelled figures.

[From Unit 5]

३. परिवार योजनाको अर्थ, उद्देश्य र महत्त्व उल्लेख गरेर यसका प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष विधिहरू उदाहरण सहित प्रस्ट पार्नुहोस्।

२+३+३+४+४=१६

Write down the meaning, objectives and importance of "Family Planning" and illustrate the direct and indirect methods of family planning.

[From Unit 5]

समूह 'ख' (Group 'B')

(सङ्क्षिप्त उत्तरात्मक प्रश्नहरू/Short answer questions)

कुनै छ प्रश्नको उत्तर दिनुहोस्: (Attempt any six questions):

६×४=२४

४. नेपालको नवौँ पञ्चवर्षीय विकास योजनाका समाविष्ट जनसङ्ख्या नीति र निर्धारित लक्ष्यहरू उल्लेख गर्नुहोस्।

४+४=८

Write down the population policies and targets incorporated in the fifth five year development plan of Nepal.

[From Unit 1]

५. नेपालमा बसाइँसराइको स्तर र प्रवृत्तिका असरहरूको चर्चा गर्नुहोस्।

२+२+४=८

Discuss the level and trend of migration and its consequences in Nepal.

[From Unit 2]

६. नेपालमा प्रचलित विवाहका प्रकारहरू उल्लेख गरी हिलो विवाहका पाँचओटा फाइदाहरूको वर्णन गर्नुहोस्।

३+५=८

What are the major types of marriage practiced in Nepal? Describe any five advantages of delayed marriage.

[From Unit 3]

७. गुणस्तरीय जीवन भन्नाले के बुझिन्छ? परिवारको आकारको जीवनको गुणस्तरमा कस्तो असर पर्दछ?

२+६=८

What is meant by quality of life? How does family size affect it?

[From Unit 4]

८. किशोरावस्थाका केटाहरूमा प्रकट हुने शारीरिक, मनोवैज्ञानिक तथा संवेगात्मक परिवर्तनको सूची बनाउनुहोस्।

४+२+२=८

List the physical, psychological and emotional changes that occur among the boys of adolescent stage.

[From Unit 5]

९. एच.आइ.भी./एड्सको कारण, लक्षण, सन्ने तरिका र बच्चे उपायहरू वर्णन गर्नुहोस्।

१+३+२+२=८

Describe the causes, symptoms, mode of transmission and preventive measures of HIV/AIDS.

[From Unit 6]

१०. तलको तालिकामा केही विद्यार्थीहरूको उमेर र शारीरिक तौल दिइएको छ, उमेर र तौलबीच सह-सम्बन्ध गुणाङ्क निकाल्नुहोस्।

८

Following table gives the age and weight of some students, calculate the correlation coefficient using direct method.

[From Unit 7]

उमेर (Age) (yrs)	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
तौल (Weight) (kg)	40	40	45	48	50	50	49	48	52	56

११. नेपालका शीर्ष आठ जिल्लाका घरपरिवार सङ्ख्या तल दिइएको छ, उक्त तथ्याङ्कलाई सरल स्तम्भ चित्रद्वारा देखाउनुहोस् ।
 Number of households of top eight districts of Nepal is given below; represent the data with the help of simple bar diagram. [From Unit 7]

i)	काठमाडौं (Kathmandu)	4,69,000
ii)	मोरङ (Morang)	2,21,000
iii)	झापा (Jhapa)	1,88,000
iv)	रूपन्देही (Rupandehi)	1,70,000
v)	सुनसरी (Sunsari)	1,67,000
vi)	धनुषा (Dhanusha)	1,48,000
vii)	कैलाली (Kailali)	1,46,000
viii)	सर्लाही (Sarlahi)	1,40,000

Exam Questions

Unit 1: Population Policy and Programme in Nepal

- नेपालको नवौँ पञ्चवर्षीय विकास योजनाका समाविष्ट जनसङ्ख्या नीति र निर्धारित लक्ष्यहरू उल्लेख गर्नुहोस् ।
 $8+8=16$
 Write down the population policies and targets incorporated in the ninth five year development plan of Nepal. [Q.N.4, 2072]
- जनसङ्ख्या नीतिको परिभाषा दिनुहोस् । नेपालमा दशौँ पञ्चवर्षीय योजनाले निर्माण गरेको जनसङ्ख्या नीतिद्वारा निर्धारित सङ्ख्यात्मक लक्ष्य तथा कार्यक्रमहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
 Define population policy. Describe the population targets and programs mentioned in the tenth five year plan of Nepal. $3+7+6=16$ [Q.N. 3, 2071]
- जनसङ्ख्या नीतिलाई परिभाषित गर्नुहोस् । यसका प्रकारहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
 Define population policy. Describe its types. $3+5$ [Q.N. 5, 2070]
- नेपालको दशौँ पञ्चवर्षीय योजनामा राखिएका जनसङ्ख्या नीति तथा लक्ष्यहरू छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् ।
 Discuss in brief the population policies and targets in the tenth five year plan of Nepal. $4+4=8$ [Q.N. 4, 2069]
- दशौँ पञ्चवर्षीय योजनाले निर्माण गरेको जनसङ्ख्या नीतिद्वारा निर्धारित उद्देश्य, सङ्ख्यात्मक लक्ष्य तथा कार्यक्रमहरू वर्णन गर्नुहोस् ।
 $2+8+2=12$
 Describe the population policy, its objectives quantitative targets and programs formulated by tenth five year plan. [Q.N.4,2068]
- जनसङ्ख्या नीतिको परिभाषा दिनुहोस् । नेपालको नवौँ र दशौँ पञ्चवर्षीय योजनामा उल्लेखित जनसङ्ख्या नीतिहरूको विश्लेषण गर्नुहोस् ।
 $8+6+6=19$
 Define population policy. Analyse population policies of Nepal adapted in the ninth and tenth five years development plans. [Q.N. 3, 2067]
- नेपालमा जनसङ्ख्या कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरूमा संलग्न विभिन्न सरकारी सङ्घ/संस्थाहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
 $6+5=11$
 Describe the role of different governmental and non-governmental agencies in conducting population programs and activities in Nepal. [Q.N. 3, 2066]
- नेपालको दसौँ पञ्चवर्षीय योजनामा राखिएका जनसङ्ख्यासम्बन्धी प्रमुख उद्देश्यहरू, लक्ष्यहरू, नीति तथा कार्यक्रमहरूबारे छलफल गर्नुहोस् ।
 $2+8+4+4=18$
 Discuss the main objectives, targets, population policies and programs mentioned in the tenth five year plan of Nepal. [Q.N. 3, 2065]

९. जनसङ्ख्या नीतिको परिभाषा दिनुहोस् । नेपालको पछिल्ला तीनओटा पञ्चवर्षीय योजनामा उल्लिखित जनसङ्ख्या नीतिहरू विश्लेषण गर्नुहोस् । $४+३+४=११$
Define population policy. Analyse population policies of Nepal adopted in the three latest five year development plans. [Q.N. 3, 2064]
१०. जनसङ्ख्या नीतिको परिभाषा दिनुहोस् र नेपालमा प्रजनन दरलाई विस्थापन स्तरमा पुऱ्याउने उद्देश्यले सन् २०१७ सम्मका लागि निर्धारण गरिएका लक्ष्यहरूको छोटो विवरण दिनुहोस् । $४+६$
Define population policy and give a short account of goals of replacement by the year 2017 AD in Nepal. [Q.N. 7, 2063]
११. नेपालका विभिन्न योजना अवधिहरूमा अपनाइएका जनसङ्ख्या नीतिहरूको व्याख्या गर्नुहोस् । २०
Explain population policies of Nepal adopted in various periodic plans. [Q.N. 1, 2062]
१२. जनसङ्ख्या नीतिको परिभाषा दिई नेपालमा प्रजनन दरलाई विस्थापनस्तर सम्म पुऱ्याउने उद्देश्यले निर्धारित गरिएका लक्ष्यहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
Define 'population policy'. Discuss the goals determined with the objectives of replacement level in Nepal. [Q.N.6, 2061]
१३. नेपालको आठौँ पञ्चवर्षीय योजनामा उल्लिखित जनसङ्ख्या नीति र कार्यक्रमहरूको छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् ।
Explain briefly the population policies and programmes in the eighth five year plan in Nepal. [Q.N.5, 2060]
१४. वि.सं. २०४८ को जनगणनाअनुसार नेपालमा जनसङ्ख्या वितरण र जनघनत्वका बारेमा प्रकाश पार्नुहोस् ।
Highlight the population distribution and density of Nepal according to 1991 census. [Q.N.4, 2060]
१५. नेपालको वर्तमान जनसङ्ख्या स्थितिवारे वर्णन गर्नुहोस् ।
Discuss the current population situation of Nepal. [Q.N.2, 2059]
१६. नेपालको वर्तमान जनसङ्ख्या नीतिको बारेमा व्याख्या गर्नुहोस् ।
Explain the current population policies in Nepal. [Q.N.4, 2059]
१७. सन् १९९१ को जनगणना अनुसार नेपालको जनसंख्याको आकार र बनावटबारे बयान गर्नुहोस् ।
Discuss the population size and composition of Nepal according to 1991 census. [Q.N.1, 2058]
१८. नेपालको आठौँ पञ्चवर्षीय योजनामा उल्लेखित जनसंख्या नीति तथा कार्यक्रमहरूको बयान गर्नुहोस् ।
Discuss the population policies and programmes in the Eighth Five Year Plan in Nepal. [Q.N.2, 2058]
१९. सङ्क्षिप्त टिप्पणी लेख्नुहोस् । (Write short notes on.) $४+४=१०$
(क) विस्थापन दर (Replacement level) [Q.N. 10(b), 2062]

Unit 2: Causes and Consequences of Rapid Population Growth (RPG)

१. नेपालमा बसाइँसराइको स्तर र प्रवृत्तिको असरहरूको चर्चा गर्नुहोस् । $२+२+४=८$
Discuss the level and trend of migration and its consequences in Nepal. [Q.N.5, 2072]
२. नेपालको सन्दर्भमा लगातार बढिरहेको जनसङ्ख्याले स्वास्थ्य र रोजगारी क्षेत्रमा पारेको असरहरूको व्याख्या गर्नुहोस् ।
Explain the consequences of ever increasing population of Nepal in the sector of health and employment. $4+4$ [Q.N. 4, 2071]
३. लगातार बढ्दै भई रहेको नेपालको जनसङ्ख्याले आवास, खानेपानी, रोजगारी र स्वास्थ्य क्षेत्रमा पारेका असरहरू व्याख्या गर्नुहोस् ।
Describe the consequences of ever increasing population of Nepal on housing, drinking water, employment and health sector. 4×4 [Q.N. 3, 2070]

४. नेपालमा तीव्र जनसङ्ख्या वृद्धिबाट स्वास्थ्य, शिक्षा, रोजगार तथा आवास क्षेत्रमा परेका असरहरूको उदाहरणसहित छलफल गर्नुहोस् ।
Discuss the consequences of rapid population growth in Nepal with examples on health, education, employment and housing.. 4+4+4+4=16 [Q.N. 3, 2069]
५. नेपालमा सन् १९५२-५४ मा कोरा जन्मदर ४५.५ प्रति हजार थियो । जुन सन् २००१ मा ३०.५ प्रति हजारमा झर्न थाले । त्यही अवधिमा कोरा मृत्युदर भने ३६.७ बाट ९.६ प्रति हजारमा झरेको छ । यसरी मृत्युदर यति धेरै घट्नु तर जन्मदरमा उल्लेखनीय गिरावट नआउनुका कारणहरू के-के छन् ? उदाहरणसहित (आवश्यक तथ्याङ्कसहित) वर्णन गर्नुहोस् । १६
In 1952-54 crude birth rate (CBR) was 45.5 per thousand in Nepal which declined to 30.5 in 2001 but the crude death rate (CDR) dropped from 36.7 to 9.6 per thousand during same period. What are the causes of slow declining of CBR but remarkable decline of CDR ? Describe with the help of necessary data and suitable examples. [Q.N.3,2068]
६. नेपालमा तीव्र जनसङ्ख्या वृद्धिबाट वन र रोजगारीमा परेका असरहरू उल्लेख गर्नुहोस् । ४+४=८
Write down the consequences of rapid population growth on forest resources and employment. [Q.N.5,2068]
७. तीव्र जनसङ्ख्या वृद्धिले मानवस्रोतमा परेका कुनै चारओटा परिणामहरूको छोटकरीमा चर्चा गर्नुहोस् । ८
Briefly describe any four consequences of rapid population growth on human resources. [Q.N. 10, 2067]
८. तीव्र जनसङ्ख्या वृद्धिले प्राकृतिक स्रोतमा परेका कुनै पाँचवटा परिणामहरू छोटकरीमा लेख्नुहोस् । ५×२=१०
Briefly describe any five consequences of rapid population growth on natural resources. [Q.N. 4, 2066]
९. तीव्र जनसङ्ख्या वृद्धिले मानवस्रोतमा परेका कुनै चारओटा परिणामहरूको बारेमा छोटकरीमा लेख्नुहोस् ।
Briefly describe the five consequences of rapid population growth on human resources. ४×२=८ [Q.N. 4, 2065]
१०. तीव्र जनसङ्ख्या वृद्धिले स्वास्थ्यसेवा तथा सुविधाहरूमा पर्ने असरहरूको बारेमा चर्चा गर्नुहोस् । ८
Discuss the consequences of rapid population growth on health services and facilities. [Q.N. 4, 2064]
११. तीव्र जनसङ्ख्या वृद्धिबाट हुने प्राकृतिक र मानवीय स्रोतमा परेका परिणामहरूको छलफल गर्नुहोस् । १०+१०
Discuss the consequences of rapid population growth on natural and human resources. [Q.N. 1, 2063]
१२. तीव्र जनसङ्ख्या वृद्धिबाट शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगारीमा पर्ने असरबारे व्याख्या गर्नुहोस् । ३+३+४=१०
Explain impact of rapid population growth on education, health and employment. [Q.N. 9, 2062]
१३. तीव्र जनसङ्ख्या वृद्धिबाट मानव संसाधनमा पर्ने असरहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
Discuss the consequences of rapid population growth on human resources. [Q.N.5, 2061]
१४. तीव्र जनसङ्ख्या वृद्धि भनेको के हो ? नेपालमा तीव्र जनसङ्ख्या वृद्धिबाट मानव संसाधनमा केकस्ता असरहरू परिरहेका छन् ? उदाहरणसहित बयान गर्नुहोस् ।
What is rapid population growth (RPG) ? What are the consequences of rapid population growth (RPG) on human resources in Nepal ? Discuss with examples. [Q.N.1, 2060]
१५. प्राकृतिक सम्पदा अतिक्रमण हुनाका कारणहरूको व्याख्या गर्नुहोस् ।
Explain the reasons for encroaching natural resources. [Q.N.5, 2059]
१६. नेपालको सन्दर्भमा तीव्र जनसङ्ख्या वृद्धिबाट मानवीय संसाधनमा पर्ने असरहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
Explain the effects of rapid population growth (RPG) on human resource with reference to Nepal. [Q.N.9, 2058]

Unit 3: Family Life Education

१. नेपालमा प्रचलित विवाहका प्रकारहरू उल्लेख गरी ढिलो विवाहका पाँचओटा फाइदाहरूको वर्णन गर्नुहोस् । ३+५=८
What are the major types of marriage practiced in Nepal? Describe any five advantages of delayed marriage. [Q.N.6, 2072]

२. पारिवारिक जीवनचक्रका पाँचओटा अवस्थाहरू लेख्नुहोस् र तीमध्ये कुनै दुईको छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् ।
List down five stages of family lifecycle. Discuss any two of them in brief. 2+3+3[Q.N.11, 2071]
३. विवाहको परिभाषा दिई यसका प्रकारहरू उदाहरणसहित वर्णन गर्नुहोस् ।
Define marriage. Describe its types with suitable examples. 2+6[Q.N. 6, 2070]
४. गुणस्तरीय जीवनको अवधारणा दिई ठूलो परिवारको आकारले गुणस्तरीय जीवनमा पार्ने कुनै पाँचओटा प्रतिकूल प्रभावहरूको छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe the concept of quality of life, explain any five disadvantages of large family size on quality of life. 3+5=8[Q.N. 5, 2069]
५. परिवारको भूमिका तथा उत्तरदायित्वको बारेमा व्याख्या गर्नुहोस् ।
Explain the role and responsibilities of a family. 4+4=8[Q.N.11, 2069]
६. चाँडो विवाह र ढिलो विवाहबाट प्रजननमा कस्तो प्रभाव पर्दछ ? व्याख्या गर्नुहोस् । ४+४=८
What are the impacts of early marriage and late marriage on fertility ? [Q.N.6,2068]
७. विवाहकी परिभाषा दिएर नेपालमा छिटो विवाहबाट प्रजननमा परेका असरबारे छलफल गर्नुहोस् । २+६=८
Define marriage and discuss the impact of early marriage on fertility in Nepal. [Q.N. 4, 2067]
८. नेपालमा महिलाहरूको शैक्षिक तथा स्वास्थ्य स्थितिको छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् । ४+४=८
Describe in brief the educational and health status of women in Nepal. [Q.N. 9, 2067]
९. ढिलो उमेरमा गरिने विवाहका चार-चार ओटा फाइदाहरू र बेफाइदाहरूबारे छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् । ४+४=८
Describe in brief four advantages and four disadvantages of delayed marriage. [Q.N. 5, 2066]
१०. नेपालमा महिलाहरूको शैक्षिक तथा स्वास्थ्य स्थितिको छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् । ४+४=८
Describe in brief the educational and health status of women in Nepal. [Q.N. 5, 2065]
११. लैङ्गिक समानता भनेको के हो ? यसलाई कायम गर्न के-कस्ता उपायहरू अवलम्बन गर्न सकिन्छ ? २+६=८
What is gender equality ? Describe how to achieve gender equality. [Q.N. 6, 2064]
१२. पारिवारिक जीवनचक्रका विभिन्न अवस्थाहरू लेखी कुनै दुईको वर्णन गर्नुहोस् । ३+३.५+३.५
Write down the various stages of family life cycle and describe two of them. [Q.N. 4, 2063]
१३. ढिलो विवाह गर्नाले हुने पाँच-पाँचओटा फाइदा र बेफाइदाहरू उल्लेख गर्नुहोस् । ५+५
Briefly mention five advantages and five disadvantages of delayed marriage. [Q.N. 6, 2063]
१४. ढिलो विवाहका फाइदा र बेफाइदाहरू वर्णन गर्नुहोस् । ५+५=१०
Describe advantages and disadvantages of delayed marriage. [Q.N. 6, 2062]
१५. नेपालमा महिला तथा बाल-बालिकाहरूको स्तर वृद्धि गर्ने मुख्य तत्वहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe the main factors that improve the status of women and children in Nepal. [Q.N.2, 2061]
१६. नेपालमा ढिलो विवाहले पार्ने असरहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
Discuss the impacts of delayed marriage in Nepal. [Q.N.4, 2061]
१७. परिवार भनेको के हो ? नेपालमा प्रचलित परिवारको किसिम र विशेषताहरू उल्लेख गर्नुहोस् ।
What is family ? State the type of families in Nepal with their characteristics. [Q.N.6, 2060]
१८. विवाहको परिभाषा दिएर नेपालमा छिटो विवाहबाट प्रजननमा परेको असरबारे छलफल गर्नुहोस् ।
Define marriage and discuss the impact of early marriage on fertility in Nepal. [Q.N.7, 2060]
१९. ढिलो विवाह भनेको के हो ? यसका फाइदा र बेफाइदा लेख्नुहोस् ।
What is delayed marriage? Write its advantages and disadvantages. [Q.N.6, 2059]
२०. नेपालमा महिलाहरूको स्तर वृद्धि गर्ने मुख्य तत्वहरू के के हुन् ? बयान गर्नुहोस् ।
Discuss the major factors that improve the status of women in Nepal. [Q.N.7, 2058]

२१. जनसंख्या वृद्धिलाई ढिलो विवाहले कसरी प्रभावित पार्दछ ? बयान गर्नुहोस् ।
How does delayed marriage impact on population growth? Discuss. [Q.N.10, 2058]
२२. सङ्क्षिप्त टिप्पणी लेख्नुहोस् । (Write short notes on.)
(क) पारिवारिक स्रोत (Family resource) [Q.N. 10(a), 2062]
(ख) विवाहका प्रकार (Types of marriages) [Q.N. 10(b), 2061]

Unit 4: Quality of Life

१. गुणस्तरीय जीवन भन्नाले के बुझिन्छ ? परिवारको आकारको जीवनको गुणस्तरमा कस्तो असर पर्दछ ?
What is meant by quality of life? How does family size affect it? [Q.N.7, 2072]
२. परिवारको सानो आकारले जीवनको गुणस्तरमा के कस्तो सकारात्मक असर पार्दछ ? बयान गर्नुहोस् ।
How does the small size of a family affect the quality of life positively? Describe it. [Q.N. 7, 2071]
३. जीवनको गुणस्तरलाई प्रभाव पार्ने तत्त्वहरूको सूची बनाएर कुनै चारको वर्णन गर्नुहोस् ।
List down the factors affecting quality of life and describe any four of them. 4+4 [Q.N. 7, 2070]
४. गुणस्तरीय जीवन भन्नाले के बुझिन्छ ? परिवारको आकारले यसमा कस्तो असर पार्दछ ?
What is meant by quality of life? How does family size affect it? [Q.N.7,2068]
५. नेपालमा संयुक्त परिवारका चार/चार ओटा फाइदा र बेफाइदा वर्णन गर्नुहोस् । ४+४=८
Describe four advantages and four disadvantages of joint family in Nepal. [Q.N.5,2064]
६. ठूलो परिवारको आकारले गर्दा गुणस्तरीय जीवनमा हुने बेफाइदाहरूको वर्णन गर्नुहोस् । १०
Describe the disadvantages of large family size on quality of life. [Q.N. 5, 2063]
७. ठूलो आकारको परिवारको पाँच-पाँचओटा फाइदा र बेफाइदा के-के हुन् ? वर्णन गर्नुहोस् । ४+४=८
Describe any five advantage and five disadvantages of large family size. [Q.N. 4, 2062]
८. गुणस्तरीय जीवनलाई ठूलो परिवारको आकारले कसरी प्रभाव पार्दछ ?
How does the large family size affect the quality of life in Nepal? [Q.N.7, 2059]
९. नेपालमा सानो परिवारका फाइदा र बेफाइदाहरू लेख्नुहोस् ।
Write down the advantages and disadvantages of small family size in Nepal. [Q.N.5, 2058]
१०. छोटो टिप्पणी लेख्नुहोस् : (Write short notes on :)
(क) सानो परिवारको फाइदाहरू (Advantages of small family size) [Q.N. 11(a), 2066]
(ख) गुणस्तरीय जीवनको महत्त्व (Importance of quality of life) [Q.N. 11(b), 2065]
(ग) मातृ भाषा अनुसार नेपालको जनसङ्ख्या वितरण
(Population distribution by mother tongue) [Q.N.10 (b), 2059]

Unit 5: Adolescent & Reproductive Health

१. किशोरावस्थाका केटाहरूमा प्रकट हुने शारीरिक, मनोवैज्ञानिक तथा संवेगात्मक परिवर्तनको सूची बनाउनुहोस् ।
List the physical, psychological and emotional changes that occur among the boys of adolescent stage. ४+२+२=८ [Q.N.8, 2072]
२. पुरुष प्रजनन प्रणालीका भित्री तथा बाहिरी अङ्गहरूको बनावट र कार्यको सफा र प्रस्ट चित्र बनाएर वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe the structure and functions of internal and external genital organs of male reproductive system with the help of neat and labelled figures. ६+६+२+२=१६ [Q.N.2, 2072]
३. परिवार योजनाको अर्थ, उद्देश्य र महत्त्व उल्लेख गरेर यसका प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष विधिहरू उदाहरण सहित प्रस्ट पार्नुहोस् ।
Write down the meaning, objectives and importance of "Family Planning" and illustrate the direct and indirect methods of family planning. २+३+३+४+४=१६ [Q.N.3, 2072]

४. पुरुष प्रजनन प्रणालीका प्रमुख अङ्गहरूको नाम लेखी तिनीहरूको काम सफा र प्रस्ट चित्रको सहायताले वर्णन गर्नुहोस् ।
Name the genital organs of male reproductive system and describe their functions with the help of neat and clean figure. $6+8+2=16$ [Q.N. 2, 2071]
५. किशोरावस्थामा देखापर्ने शारीरिक र मानसिक परिवर्तनहरूको सङ्क्षेपमा वर्णन गर्नुहोस् ।
Briefly discuss the physical and mental changes occurring during adolescence. $4+4$ [Q.N. 5, 2071]
६. परिवार नियोजन भनेको के हो ? महिला बन्ध्याकरणको छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् ।
What is family planning? Describe female sterilization in brief. $2+6$ [Q.N. 10, 2071]
७. पुरुष प्रजनन प्रणालीसँग सम्बन्धित भित्री र बाहिरी अङ्गहरूको बनावट र कार्यहरू सफा र प्रस्ट चित्रसहित वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe the structure and functions of internal and external organs of the male reproductive system with the help of a neat and clean figure. $3+7+2+4$ [Q.N. 2, 2070]
८. किशोरावस्थामा केटीहरूमा प्रकट हुने शारीरिक र संवेगात्मक परिवर्तनहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe the physical and emotional changes that occur among the girls of adolescent stage. $4+4$ [Q.N. 10, 2070]
९. परिवार नियोजन भनेको के हो ? परिवार नियोजनका अस्थायी उपायहरूको छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् ।
What is family planning? Describe in brief the temporary methods of family planning. $2+6$ [Q.N. 8, 2070]
१०. महिला प्रजनन प्रणालीसँग सम्बन्धित भित्री र बाहिरी अङ्गहरूको कार्यहरू सफा र प्रस्ट चित्रसहित वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe the functions of the internal and external organs of the female reproductive system with the help of a neat and labelled diagram. $7+7+2=16$ [Q.N. 2, 2069]
११. किशोरावस्थामा सम्बन्धित कुनै आठओटा सवाल तथा समस्याहरू छोटकरीमा उल्लेख गर्नुहोस् ।
Describe any eight adolescent's issues and problems in brief. 8 [Q.N. 7, 2069]
१२. परिवार नियोजन भनेको के हो ? परिवार नियोजनका अस्थायी उपायहरूको छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् ।
What is family planning? Describe in brief the temporary methods of family planning. $2+6=8$ [Q.N. 10, 2069]
१३. डिम्ब निष्काशन, निशेचीकरण, गर्भधारण र प्रसव प्रक्रियासँग महिलाका कुन कुन प्रजनन अङ्गहरू सम्बन्धित हुन्छन् ? तिनीहरूको बनावट र कार्य सफा चित्रको सहायताले वर्णन गर्नुहोस् ।
Which genital organs of a woman are involved in ovulation, fertilization, pregnancy and delivery ? Describe their structure and functions with the help of neat and clean labelled diagram. $4+4+4+2=14$
[Q.N. 2, 2068]
१४. परिवार नियोजनका प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष विधिहरू के के छन् ? सङ्क्षिप्त परिचय दिनुहोस् ।
What are the direct and indirect methods of family planning ? Introduce in short. $4+4=8$
[Q.N. 8, 2068]
१५. पुरुष प्रजनन प्रणालीसँग सम्बन्धित भित्री र बाहिरी अङ्गहरूका कार्यहरू सफा र प्रस्ट चित्रसहित वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe the functions of the internal and external organs of the male reproductive system with a neat and labelled diagram. $3+3+4+2=12$
[Q.N. 2, 2067]
१६. किशोरावस्थामा देखापर्ने शारीरिक र मानसिक परिवर्तनहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe the physical and mental changes during adolescence. $4+4=8$
[Q.N. 6, 2067]
१७. पुरुष प्रजनन प्रणालीसँग सम्बन्धित भित्री र बाहिरी अङ्गहरूका कार्यहरू सफा र प्रस्ट चित्र सहित वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe the functions of the internal and external organs of the male reproductive system with the help of a neat and labelled diagram. $3+3+4=10$
[Q.N. 2, 2066]

१८. नेपालमा परिवार नियोजनसँग सम्बन्धित कुनै आठओटा धारणा, विश्वास तथा व्यवहारबारे चर्चा गर्नुहोस् ।
Discuss the attitudes, beliefs and practices towards family in Nepal (any eight). [Q.N. 6, 2066]
१९. किशोरावस्था भनेको के हो ? किशोरावस्थामा देखा पर्ने शारीरिक र मानसिक परिवर्तनहरूको बारेमा वर्णन गर्नुहोस् ।
What is a adolescence? Describe the physical and mental changes during adolescence. [Q.N. 7, 2066]
२०. महिला प्रजनन प्रणालीसँग सम्बन्धित भित्री अङ्गहरूका कार्यहरू सफा र प्रस्ट चित्रसहित वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe the functions of internal organs of female reproductive system with a neat and labelled diagram. [Q.N. 2, 2065]
२१. स्तनपान भन्नाले के बुझिन्छ ? स्तनपानका कुनै छओटा फाइदाहरू उल्लेख गर्नुहोस् ।
What is breast feeding? Describe any six advantages of breast feeding in brief. [Q.N. 6, 2065]
२२. किशोरावस्थामा सम्बन्धित कुनै आठओटा सवाल तथा समस्याहरू छोटकरीमा उल्लेख गर्नुहोस् ।
Describe any eight adolescent's issues and problems in brief. [Q.N. 7, 2065]
२३. पुरुष प्रजनन प्रणालीसँग सम्बन्धित भित्री र बाहिरी अङ्गहरूका कार्यहरू सफा र प्रस्ट चित्रसहित वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe the functions of internal and external organs of male reproductive system with a neat and labelled diagram. [Q.N. 2, 2064]
२४. परिवार नियोजनको परिभाषा दिनुहोस् । परिवार नियोजनबाट आमा र बच्चाहरू हुने तीन-तीनओटा फाइदाहरू उल्लेख गर्नुहोस् ।
Define family planning. Describe three advantages of family planning to the mother and children each. [Q.N. 8, 2064]
२५. प्रजनन अधिकार भनेको के हो ? प्रजनन अधिकारहरूको उपयुक्त उदाहरणसहित वर्णन गर्नुहोस् ।
What is reproductive right? Describe various types of reproductive rights with suitable examples. [Q.N. 9, 2064]
२६. पुरुष प्रजनन प्रणालीसँग सम्बन्धित भित्री र बाहिरी अङ्गहरूका कार्यहरू सफा र प्रस्ट चित्रसहित वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe the functions of the internal and external organs of the male reproductive system with the help of a neat and labelled diagram. [Q.N. 2, 2063]
२७. महिला प्रजनन प्रणालीको प्रस्ट र सफा चित्रको सहायताले वर्णन गरी तिनीहरूका कार्यहरूको व्याख्या गर्नुहोस् ।
Describe female reproductive system with the help of neat & clean labelled diagram and explain their functions. [Q.N. 3, 2062]
२८. परिवार नियोजनको परिभाषा दिनुहोस् । परिवार नियोजनबाट आमा, परिवार र राष्ट्रलाई हुने तीन-तीनओटा फाइदाहरू लेख्नुहोस् ।
Define family planning. Describe advantages of family planning to the mother, the family and the nation (three each). [Q.N. 8, 2063]
२९. नेपालमा प्रयोग हुने परिवार नियोजनका अस्थायी साधनहरूको सूची बनाउँदै कुनै दुईको वर्णन गर्नुहोस् ।
List down temporary family planning devices and describe any two of them used in Nepal. [Q.N. 7, 2062]
३०. गर्भधारण कसरी हुन्छ ? मानव (पुरुष तथा महिला) प्रजनन प्रणालीको नामाङ्कित चित्रसहित वर्णन गर्नुहोस् ।
How does conception take place? Explain human (male and female) reproductive system with labelled diagram. [Q.N.1, 2061]

३१. सुरक्षित मातृत्व भनेको के हो ? स्तनपानको महत्त्वबारे प्रकाश पार्नुहोस् ।
What is safe motherhood ? Discuss the importance of breast feeding. [Q.N.7, 2061]
३२. महिला प्रजनन प्रणालीका भित्री तथा बाहिरी अङ्गहरूको छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe briefly the internal and external genital organs in female reproductive system. [Q.N.2, 2060]
३३. सुरक्षित मातृत्व भनेको के हो ? उच्च प्रजननले यसलाई कसरी असर पार्दछ ?
What is safe-motherhood ? How does high fertility affect it. [Q.N.8, 2060]
३४. पुरुष प्रजनन प्रणालीको चित्र लेखी प्रत्येक अङ्गको कार्यहरू लेख्नुहोस् ।
Draw a labelled diagram of male reproductive system and write the function of each organ. [Q.N.1, 2059]
३५. सुरक्षित मातृत्व र जन्मान्तरको परिवारको महत्त्व लेख्नुहोस् ।
Write down the importance of safe motherhood and birth spacing. [Q.N.8, 2059]
३६. मानव महिला प्रजनन प्रणालीबारे छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् ।
Briefly describe the human female reproductive system. [Q.N.4, 2058]
३७. नेपालमा परिवार नियोजनबारे मानिसको कस्तो धारणा छ ? बयान गर्नुहोस् ।
Discuss the attitude of people towards family planning in Nepal. [Q.N.6, 2058]
३८. छोटो टिप्पणी लेख्नुहोस् : (Write short notes on :)
- (क) रजस्वला बन्द हुनु (Menopause) [Q.N. 11 (a), 2067]
  - (ख) कण्डम (Condom) [Q.N. 11 (b), 2067]
  - (ग) पिल्स (Pills) [Q.N. 11(b), 2066]
  - (घ) रजस्वला बन्द हुनु (Menopause) [Q.N. 11(a), 2065]
  - (ङ) जन्मान्तरका फाइदाहरू
(Advantages of birth (child) spacing) [Q.N.10 (c), 2061]
  - (च) परिवार नियोजनमा सूचना, शिक्षा र सञ्चारको भूमिका
(Role of Information, Education, Communication in family planning) [Q.N.10 (a), 2061]
  - (छ) परिवार नियोजनका अस्थायी साधनहरू
(Temporary methods of family planning.) [Q.N.10 (a), 2059]

Unit 6: Sex Education, STDs and HIV/AIDS

१. एच.आइ.भी./एड्सको कारण, लक्षण, सर्ने तरिका र बच्ने उपायहरू वर्णन गर्नुहोस् । १+३+२+२
Describe the causes, symptoms, mode of transmission and preventive measures of HIV/AIDS. [Q.N.9, 2072]
२. यौनशिक्षाको परिभाषा दिनुहोस् । नेपालमा यसको आवश्यकता र महत्त्व वर्णन गर्नुहोस् ।
Define sex education and describe its need and importance in Nepal. 2+3+3 [Q.N. 9, 2071]
३. एच.आइ.भी./एड्सका विभिन्न अवस्थाहरू उल्लेख गर्दै यसका रोकथामका उपायहरू सुझाउनुहोस् ।
Write down the different stages of HIV/AIDS. Suggest its preventive measures. 3+5 [Q.N. 9, 2070]
४. यौन प्रसारित रोगहरूको परिचय दिँदै भिरंगी रोगका कारण, लक्षण र रोकथामका उपायहरू लेख्नुहोस् ।
Define sexually transmitted diseases (STDs) and write down the causes, symptoms and preventive measures of syphilis. 2+1+3+2=8 [Q.N. 6, 2069]
५. यौन शिक्षाको परिभाषा दिँदै यसको महत्त्व र आवश्यकता वर्णन गर्नुहोस् । २+३+३=८
Define sex education and describe its importance and need. [Q.N.9, 2068]
६. एच.आइ.भी. एड्स रोगका लक्षण तथा सर्ने तरिकाहरू बयान गर्नुहोस् । ४+४=८
Explain modes of transmission and symptoms of HIV-AIDS. [Q.N. 5, 2067]
७. मधुमेह रोगको परिचय दिँदै यसका प्रमुख लक्षणहरू तथा यसबाट बच्ने उपायहरूको वर्णन गर्नुहोस् । २+३+३=८
What is diabetes? Describe its symptoms and preventive measures. [Q.N. 8, 2066]

८. सामान्य यौन व्यवहारअन्तर्गत पर्ने हस्तमैथुन, विपरीत लिङ्गप्रतिको आकर्षण, प्रेम र प्रेमपूर्ण भेटघाटको चर्चा गर्नुहोस् । $8 \times 2 = 16$
Discuss the normal sexual behaviours, masturbation, attraction to opposite sex, love and dating. [Q.N. 8, 2065]
९. यौनशिक्षा भनेको के हो ? यौनशिक्षाको आवश्यकता तथा महत्त्वको बारेमा वर्णन गर्नुहोस् । $3+3=6$
What is sex education ? Describe the need and importance of sex education. [Q.N. 7, 2064]
१०. यौन प्रसारित रोगहरू भनेको के हो ? छोटो प्रमुख एस्.टी.डी. हरूको सूची तयार गर्नुहोस् र एड्सका अवस्थाहरू लेख्नुहोस् । $3+3+4=10$
What is sexually transmitted diseases (STD) ? List six main STDs and write down the stages of AIDS. [Q.N. 9, 2063]
११. पोषण तत्त्वको कमीबाट हुने रोगहरू भन्नाले के बुझ्नुहुन्छ ? तिनीहरूको सूची तयार गर्नुहोस् र तीमध्ये कुनै दुईको वर्णन गर्नुहोस् । $2+3+5=10$
What is deficiency disease ? List down them and explain any two of them. [Q.N. 8, 2062]
१२. यौन प्रसारित रोगहरू भन्नाले के बुझिन्छ ? एच.आइ.भी./एड्स रोग हुनुका कारणहरू र लक्षणहरूको बयान गर्नुहोस् ।
What do you mean by 'sexually transmitted diseases' ? Discuss the causes and symptoms of HIV/AIDS. [Q.N.8, 2061]
१३. एच.आइ.भी.-एड्स रोगका लक्षण तथा सन्तर्तिकाहरू बयान गर्नुहोस् ।
Explain mode of transmission and symptoms of HIV / AIDS. [Q.N.9, 2060]
१४. यौन प्रसारित रोगहरूको सूची बनाउनुहोस् र एड्सको रोकथामका उपायहरूबारे व्याख्या गर्नुहोस् ।
Enlist the sexually transmitted diseases (STDs) and explain the preventive measure of AIDS. [Q.N.9, 2059]

Unit 7: Descriptive Statistics in Population Analysis

१. निम्नानुसार दैनिक ज्यालामा काम गर्ने कामदारहरूको औसत ज्याला, मध्यिका, बहुलक र स्तरीय विचलन पत्ता लगाउनुहोस् । $8 \times 8 = 64$
Find out the average wage, median wage, mode and standard deviation from the following daily wage of the workers. [Q.N.1, 2072]

दैनिक ज्याला (Daily Wage (Rs.))	300-400	400-500	500-600	600-700	700-800	800-900	900-1000
कामदार सङ्ख्या (No. of workers)	2	3	5	7	10	2	1

२. तलको तालिकामा केही विद्यार्थीहरूको उमेर र शारीरिक तौल दिइएको छ, उमेर र तौलबीच सह-सम्बन्ध गुणाङ्क निकाल्नुहोस् । 5
Following table gives the age and weight of some students, calculate the correlation coefficient using direct method. [Q.N.10, 2072]

उमेर (Age) (yrs)	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
तौल (Weight) (kg)	40	40	45	48	50	50	49	48	52	56

३. नेपालका शीर्ष आठ जिल्लाका घरपरिवार सङ्ख्या तल दिइएको छ, उक्त तथ्याङ्कलाई सरल स्तम्भ चित्रद्वारा देखाउनुहोस् । 5
Number of households of top eight districts of Nepal is given below; represent the data with the help of simple bar diagram. [Q.N.11, 2072]

i)	काठमाडौं (Kathmandu)	4,69,000
ii)	मोरङ (Morang)	2,21,000
iii)	झापा (Jhapa)	1,88,000
iv)	रूपन्देही (Rupandehi)	1,70,000
v)	सुनसरी (Sunsari)	1,67,000
vi)	धनुषा (Dhanusha)	1,48,000
vii)	कैलाली (Kailali)	1,46,000
viii)	सर्लाही (Sarlahi)	1,40,000

४. तलका तथ्याङ्कहरूबाट मध्यक, मध्यिका, बहुलक र स्तरीय विचलन निकाल्नुहोस् ।
Calculate mean, median, mode and standard deviation from the following data.

4+4+4+4=16 [Q.N. 1, 2071]

प्राप्ताङ्क Mark obtained)	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80	80-90
विद्यार्थी सङ्ख्या (no. of Students)	4	6	12	16	13	5	4

५. तलका तथ्याङ्कहरू प्रयोग गरी रिग्रेशन (Regression) समीकरणहरू निकाल्नुहोस् ।
Find the regression equations using the following data.

4+4 [Q.N. 8, 2071]

X	7	5	12	6	10
Y	10	14	7	10	9

६. निम्नलिखित तथ्याङ्कबाट मध्यिका, बहुलक र विचरण गुणाङ्क गणना गर्नुहोस् ।
Compute the median, mode and coefficient of variation from the following data.

4+4+8 [Q.N. 1, 2070]

प्राप्ताङ्क Marks obtained	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80
विद्यार्थी सङ्ख्या no. of Students	2	10	20	25	18	9	11	5

७. तलका तथ्याङ्कहरूबाट सह-सम्बन्ध (Correlation Coefficient) निकाल्नुहोस् ।

Find the correlation coefficient from the following data:

8 [Q.N. 11, 2070]

Fathers' height (inches)	66	67	68	69	70	71	72
Sons' height (inches)	66	68	69	70	72	72	73

८. निम्नलिखित तथ्याङ्कबाट मध्यिका, बहुलक र विचरण गुणाङ्क गणना गर्नुहोस् ।

Compute the median, mode and coefficient of variation from the following data.

4+4+8=16 [Q.N. 1, 2069]

प्राप्ताङ्क Mark obtained	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80
विद्यार्थी सङ्ख्या (no. of Students)	4	8	20	25	18	7	12	6

९. तलका तथ्याङ्कहरूबाट सह-सम्बन्ध (Correlation Coefficient) निकाल्नुहोस् ।

Find the correlation coefficient from the following data:

8 [Q.N. 9, 2069]

Height of fathers (in inches)	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74
Height of sons (in inches)	66	66	68	69	70	72	72	73	74	75

१०. तलको तालिकाबाट मध्यक, मध्यिका, बहुलक र स्तरीय विचलन पत्ता लगाउनुहोस् ।
Calculate mean, median, mode and standard deviation from the following table:

[Q.N.1, 2068]

Monthly Salary Rs. मासिक रु.	3000-4000	4000-5000	5000-6000	6000-7000	7000-8000	8000-9000
No. of workers कामदार सङ्ख्या	2	2	5	5	4	1

११. तल दिएको तालिकामा विद्यार्थीले जनसङ्ख्या शिक्षा र गणित विषयमा प्राप्त गरेको अङ्क दिइएको छ, ती प्राप्ताङ्कबीचको सहसम्बन्ध गुणाङ्क पत्ता लगाउनुहोस् ।

The marks obtained by students in population education and Mathematics are given below, calculate the coefficient of correlation between the subjects. [Q.N.10, 2068]

Marks in Math.	48	56	64	66	72	78	84	90
Mark in Pop.Ed.	54	49	65	60	66	62	66	75

१२. नेपालमा नगरपालिकाहरूको वृद्धिलाई सरल स्तम्भ चित्रद्वारा प्रदर्शन गर्नुहोस् ।

Represent the growth of municipalities in Nepal with the help of simple bar diagram. [Q.N.11, 2068]

Census year जनगणना वर्ष	1952-54	1961	1971	1981	1991	2001
-------------------------	---------	------	------	------	------	------

१३. निम्नलिखित तथ्याङ्कबाट मध्यिका, बहुलक र विचरण गुणाङ्क गणना गर्नुहोस् ।
Compute the median, mode and coefficient of variation from the following data:

[Q.N. 1, 2067]

प्राप्ताङ्क (Marks)	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80	80-90
विद्यार्थी सङ्ख्या (No. of Students)	6	13	15	20	10	5	1

१४. तलका तथ्याङ्कहरूबाट सह-सम्बन्ध गुणाङ्क (Correlation coefficient) निकाल्नुहोस् ।
Find the correlation coefficient from the following data : [Q.N. 7, 2067]

Marks in Eng. (X)	65	66	67	67	68	69	70	72
Marks in Nepali (Y)	67	68	65	68	72	72	69	71

१५. निम्नलिखित तथ्याङ्कबाट मध्यिका, बहुलक र विचरण गुणाङ्क गणना गर्नुहोस्: $\Sigma f = 96$
Compute the median, mode and coefficient of variation from the following data:

प्राप्ताङ्क (Marks)	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80	80-90
विद्यार्थी सङ्ख्या (No. of Students)	3	6	13	15	14	5	4

[Q.N. 1, 2066]

१६. तलका तथ्याङ्कहरूबाट रिग्रेशन (regression) समीकरणहरू निकाल्नुहोस् : $\Sigma x = \Sigma y = 60$
Find the regression equations from the following data : [Q.N. 9, 2066]

X	1	2	3	4	5
Y	2	4	5	3	6

१७. निम्नलिखित तथ्याङ्कबाट मध्यिका, बहुलक र विचरण गुणाङ्क गणना गर्नुहोस्: $\Sigma f = 96$
Compute the median, mode and coefficient of variation from the following data :

तौल (पाउन्ड) (Weight) (lbs)	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80	80-90
विद्यार्थी सङ्ख्या (No. of students)	3	6	13	16	12	8	2

[Q.N. 1, 2065]

१८. तलका तथ्याङ्कहरूबाट सम्बन्ध गुणाङ्क (correlation coefficient) निकाल्नुहोस्:
Compute the correlation coefficient from the following data :

पतिको उमेर (Husband's age)	35	34	40	43	56	20	38
पत्नीको उमेर (Wife's age)	32	30	31	32	33	20	33

[Q.N. 9, 2065]

१९. प्रजनन उमेर समूहका विवाहित चालीस महिलाहरूको उमेर तथ्याङ्क निम्नानुसार दिइएको छ: $\Sigma f = 96$
Forty currently married women of reproductive age group are as given below :

27	29	45	42	34	18	46	38	21	29	25	21	31	37	31	36	26	43	35	25
31	40	25	31	32	41	23	44	25	39	45	30	26	32	29	40	42	36	20	25

(क) पाँच/पाँच को वर्गान्तरमा आवृत्ति वितरण तालिका तयार पार्नुहोस् ।

Construct the frequency distribution with class interval 5.

(ख) मध्यिका, बहुलक र स्तरीय विचलन पत्ता लगाउनुहोस् ।

Calculate median, mode and standard deviation.

[Q.N. 1, 2064]

२०. तलका तथ्याङ्कहरूबाट रिग्रेशन (regression) समीकरणहरू निकाल्नुहोस् : $\Sigma x = \Sigma y = 60$
Find the regression equations from the following data : [Q.N. 10, 2064]

X	4	5	6	8	11
Y	12	10	8	7	5

२१. सी.एम. कलेजका ३० जना विद्यार्थीहरू जसले जनसङ्ख्या शिक्षा विषयको परीक्षा दिए, उनीहरूले निम्न अङ्क प्राप्त गरे । $\Sigma f = 30$

Thirty students of C.M. College who attended the final exam in population education obtained the following scores: [Q.N. 3, 2063]

68	91	55	75	43	67	58	35	87	83	71	64
54	58	73	85	72	39	59	76	61	62	56	67
69	82	88	78	45	57						

(क) आवृत्ति वितरण तयार गर्नुहोस् । Construct the frequency distribution table.

(ख) मध्यक, मध्यिका र स्तरीय विचलन निकाल्नुहोस् ।

Calculate the arithmetic mean, median and standard deviation.

२२. कुनै पाँचओटा Dispersion का मापकहरू लेख्नुहोस् र प्रश्न नं. १० मा दिइएको तथ्याङ्क प्रयोग गरी coefficient of range निकाल्नुहोस् । ३+७

List five measures of dispersion and calculate the coefficient of range using data from Question No. 10. [Q.N. 10, 2063]

२३. २५ जना विद्यार्थीले गणितमा पाएका अङ्क तल दिइएको छ । ५+५+५+५=२०

The scores of 25 students are as following.

(क) तलको तथ्याङ्कबाट आवृत्ति विवरण तयार पार्नुहोस् ।

Construct a frequency distribution of the following data.

68	48	92	74	66
67	62	53	73	78
54	71	38	84	77
35	82	43	85	54
42	34	68	65	95

(ख) यसै तथ्याङ्कबाट मध्यक, मध्यिका र स्तरीय विचलन निकाल्नुहोस् ।

Calculate the arithmetic mean, median and standard deviation.

[Q.N. 2, 2062]

२४. विभिन्न प्रकारका रेखाचित्रहरूको उदाहरणसहित वर्णन गर्नुहोस् । ३+३+२+२=१०

Explain the various types of diagrams with figures.

[Q.N. 5, 2062]

२५. तलका तथ्याङ्कहरूबाट मध्यक, मध्यिका, बहुलक र स्तरीय विचलन निकाल्नुहोस् ।

Calculate mean, median, mode and standard deviation from the following data:

Marks obtained	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80	80-90
No. of Students	3	6	13	15	14	5	4

[Q.N.3, 2061]

२६. तलका तथ्याङ्कहरूबाट वृत्तचित्र निर्माण गर्नुहोस् :

(Represent the following data by a pie-diagram:)

Item	Food	Clothing	House Rent	Education	Fuel and lighting	Others
(Expenditure in Rs.)	140	100	70	40	50	80

[Q.N.9, 2061]

२७. मध्यक भन्नाले के बुझिन्छ ? तलका तथ्याङ्कबाट मध्यक, बहुलक र स्तरीय विचलन निकाल्नुहोस् ।

What is meant by a mean ($\bar{x}$) ? Calculate the mean, mode and standard deviation from the following data.

[Q.N.3, 2060]

Age of Group (in years)	10-15	15-20	20-25	25-30	30-35	35-40
Population (in million)	20	21	27	17	13	11

२८. नेपालको जनसङ्ख्याको धार्मिक बनावटका तथ्याङ्क प्रयोग गरी एक वृत्तचित्र निर्माण गर्नुहोस् :

Draw a pie chart using the data on religious population composition in Nepal :

Religion	Hindu	Buddha	Islam	Others
Population (in percentage)	80	10	4	6

[Q.N.10, 2060]

२९. तलका तथ्याङ्कबाट मध्यक, मध्यिका, प्रभाव विचलनको गणना गर्नुहोस् :

Calculate the mean, median and standard deviation from the following data: [Q.N.3, 2059]

Marks:	0-20	20-40	40-60	60-80	80-100
No. of Students:	15	18	42	6	2

३०. तलका तथ्याङ्कहरूबाट मध्यक, मध्यिका र प्रामाणिक विचलन गणना गर्नुहोस् ।
Calculate the mean, median and standard deviation from following data:

Age group:	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50
No of persons:	15	20	30	25	10

[Q.N.3, 2058]

३१. विभिन्न किसिमका स्तम्भ चित्रहरूको सचित्र वर्णन गर्नुहोस् ।
Explain the different types of bar diagrams with figures.

[Q.N.8, 2058]

३२. छोटो टिप्पणी लेख्नुहोस् : (Write short notes on:)

(क) स्तम्भ चित्र (Bar-diagrams)

[Q.N.10 (c), 2059]

Unit 8: Research on Population Related Issues

- जनसङ्ख्या शिक्षा/अध्ययनमा अनुसन्धान प्रतिवेदन तयार पार्दा समावेश गर्नुपर्ने मुख्य/मुख्य बुँदाहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe important steps used in a research study report in population education/studies. [Q.N. 6, 2071]
- जनसङ्ख्या शिक्षा/अध्ययनमा अनुसन्धान प्रतिवेदन तयार पार्दा आवश्यक हुने प्रमुख चरणहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe the necessary steps used in writing a research report in population education/studies. [Q.N. 4, 2070]
- जनसङ्ख्या शिक्षा/अध्ययन अनुसन्धान प्रतिवेदन तयार पार्दा उल्लेख गरिने प्रमुख चरणहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe main steps used in writing research report in population education/studies. [Q.N. 8, 2069]
- जनसङ्ख्या शिक्षा/अध्ययनमा अनुसन्धान प्रतिवेदन तयार पार्दा समावेश गर्नुपर्ने मुख्य-मुख्य बुँदाहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe important steps used in research study report in population education/studies. [Q.N. 8, 2067]
- जनसङ्ख्या शिक्षा/अध्ययनमा अनुसन्धान प्रतिवेदन तयार पार्दा समावेश गर्नुपर्ने मुख्य-मुख्य बुँदाहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe important steps used in research study report in population education/studies. [Q.N. 10, 2066]
- जनसङ्ख्या शिक्षा/अध्ययन अनुसन्धान प्रतिवेदन तयार पार्दा उल्लेख गरिने प्रमुख चरणहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe main steps used in writing research report in population education/studies. [Q.N. 10, 2065]
- जनसङ्ख्या शिक्षा/अध्ययनमा अनुसन्धान प्रतिवेदन तयार पार्दा समावेश गर्नुपर्ने मुख्य-मुख्य बुँदाहरूको वर्णन गर्नुहोस् ।
Describe important steps used in research study report in population education / studies. [Q.N. 11, 2064]
- जनसङ्ख्या अध्ययन/शिक्षामा अनुसन्धान प्रतिवेदन तयार गर्दा अपनाइने चरणहरूको छोटो विवरण दिनुहोस् ।
Give a brief account of the steps used in organization of Research Report in Population Studies / Education. [Q.N. 11, 2063]
- जनसङ्ख्या अध्ययनमा अनुसन्धान प्रतिवेदन तयार गर्दा उल्लेख गरिने मुख्य-मुख्य चरणहरूको व्याख्या गर्नुहोस् ।
Discuss the major steps used in population studies in the organization of research report. [Q.N. 11, 2062]